

11.c magyar belső vizsga

Irodalomtétel

1. A görög eposzok: Homérosz: *Iliász* és *Odüsszeia*

- az eposz műfaja, az eposzi kellékek
- Homérosz és a homéroszi kérdés, a két eposz keletkezése
- Az *Iliász* és az *Odüsszeia* mitológiai háttere (a trójai mondakör) és cselekménye
- az eposzok idő- és cselekményszerkezete, az eposzi hősök jellemzése

Olvasnivaló: *Iliász*: első ének; *Odüsszeia*: első ének, kilencedik ének; valamilyen mitológiai könyvből a trójai háború, Akhilleusz és Odüsszeusz története

2. A görög dráma: Szophoklész: *Antigoné*

- a drámai műnem definíciója és kialakulása
- a görög dráma szerkezeti egységei és típusai
- a görög színház
- az *Antigoné* elemzése: a dráma cselekménye, a konfliktus, *Antigoné*, *Izsméné* és *Kreón* jellemzése, a hübrisz és a katarzisz fogalma
- a dráma mitológiai háttere: az *Oidipusz*-mítosz

Olvasnivaló: Szophoklész: *Antigoné*; az *Oidipusz*-mítosz

3. Az antik líra

- a lírai műnem kialakulása, a görög és a római líra egymáshoz való viszonya
- jellegzetes antik lírai műfajok: elégia, epigrama, himnusz, óda
- egy görög és egy római lírai mű elemzése az alábbiak közül: Szapphó: *Aphroditéhez*, *Úgy tűnik nékem...*; Anakreón: *Gyűlölöm...*, Catullus: *Éljünk, Lesbia..*, *Gyűlölök és szeretek*, egy Horatius-óda

Olvasnivaló: a fentiek.,

4. A Biblia

- a *Biblia* szerkezete: (az Ó- és az Újszövetség) és összehasonlításuk a kialakulási idő, a nyelv, a kánon, a központi gondolat alapján
- bibliai műfajok: példabeszéd (parabola), evangélium, apokalipszis, prófétai szövegek, zsoltár, levelek
- bibliai történetek: a világ keletkezése (a teremtéstörténet), a bűneset, Noé története, Mózes története és az egyiptomi kivonulás, Izsák története, Jézus élete és halála, tanításai és egy csodatétele
- három bibliai eredetű kifejezés magyarázata

Olvasnivaló: a fenti bibliai történetek

5. A középkor irodalma

- a középkori irodalom időbeni elhelyezése, elterjedése, világképe
- az egyházi és a világi irodalom összehasonlítása (hol írják, kik, kinek a részére, milyen nyelven, milyen céllal, milyen értékrendet adnak, jellegzetes műfajaik és szerzők)

- magyar középkori irodalom: az *Ómagyar Mária-siralom* vagy a *Halotti beszéd* értelmezése és elemzése

Olvasnivaló: ÓMS és HB

6. Reneszánsz líra és epika

- a reneszánsz stíluskorszak
- Petrarca szerelmi lírájának bemutatása egy versén keresztül (pl. *Ti szerencsés füvek, boldog virágok...*)
- a novella műfajának bemutatása és Boccaccio *Dekameronjából* egy választott novella elemzése

Olvasnivaló: egy választott Petrarca-vers és Boccaccio-novella

7. Reneszánsz dráma: Shakespeare: *Romeo és Júlia*

- a reneszánsz stíluskorszak
- Shakespeare jelentősége és színháza
- reneszánsz a dráma dramaturgiai, szerkezeti jellegzetességei
- a *Romeo és Júlia* elemzése: a drámai alaphelyzet és a konfliktus, idő- és helyszerkezet, cselekmény, jellemek, a véletlen és a sorsszerűség szerepe

Olvasnivaló: *Shakespeare: Romeo és Júlia*

8. A magyar reneszánsz

- a reneszánsz stíluskorszak
- a reneszánsz megjelenése Magyarországon, jellegzetességei, kapcsolata az olasz reneszánszsal és a reformációval
- Janus Pannonius költészetének bemutatása és egy versének elemzése (pl. *Egy dunántúli mandulafáról, Búcsú Váradtól, Saját lelkéhez*)
- Balassi Bálint költészetének bemutatása és egy versének elemzése (pl. *Hogy Júliára talál, így köszöne neki, Egy katonának*)

Olvasnivaló: a választott Janus Pannonius- és Balassi-vers.

9. A klasszicista dráma: Molière: *Tartuffe*

- a klasszicizmus
- a klasszicista dráma jellemzői és bemutatása a *Tartuffe*-ön
- a *Tartuffe* elemzése: drámai alaphelyzet és konfliktus, Tartuffe karaktere, Orgon és Dorine jellemzése, a dráma befejezése

Olvasnivaló: Molière: *Tartuffe*

10. A magyar felvilágosodás irodalma: Csokonai Vitéz Mihály

- a felvilágosodás mint eszmeáramlat és művelődéstörténeti korszak
- a magyar felvilágosodás sajátosságai (a polgári réteg hiánya, az irodalmi élet kialakulása, a nyelvújítás)
- a felvilágosodás stílusirányzatainak bemutatása Csokonai életművén keresztül: a népiesség, a szentimentalizmus, a klasszicizmus és a rokokó, egy-egy Csokonai-vers elemzésén keresztül

Olvasnivaló: Csokonai Vitéz Mihály versei: a népiességhez pl.: *Szegény Zsuzsi a táborozáskor*, *Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz*, szentimentalizmushoz pl.: *A Magánossághoz*, *A Tihanyi Ekhóhoz*, *A Reményhez*, a klasszicizmushoz pl.: *Az estve*, *Konstancinápoly*, a rokokóhoz pl.: *Tartózkodó kérelem*, Lilla-versek.

11. A romantika a világirodalomban

- a romantika mint korstílus és megjelenése az irodalomban
- válassz a tanult világirodalmi romantikus művek közül egy lírai és egy epikus művet, elemezd őket és mutasd be rajtuk a romantika jellegzetességeit!

Olvasnivaló: a romantikus lírához pl.: Wordsworth: *Táncoló tűzliliomok*, Shelley: *Óda a nyugati szélhez*; a romantikus epikához: Hoffmann: *A homokember*, Hoffmann: *Arany virágcserep* (1 – 2. és 12. fejezet), Puskin: *Anyegin* (I/1 – 12. vsz., II/1 – 11, II/22 – 28, III/6 – 9, III/31 – 35, IV/12 – 17, VIII/20 – 23, 28 – 33, VIII/40 – 47), Bronte: *Üvöltő szelek* (első, negyedik és kilencedik fejezet), Poe: *A Morgue-utcai kettős gyilkosság*.

12. Kölcsey Ferenc költészete

- Kölcsey irodalmi tevékenysége és pályaképe
- a *Himnusz* és a *Vanitatum vanitas* elemzése

Olvasnivaló: a fenti Kölcsey-versek

13. Vörösmarty Mihály költészete

- Vörösmarty élete és pályaképe
- költészetének bemutatása a *Csongor és Tünde*, a *Szózat*, az *Ember*, az *Előszó* és a *Vén cigány* c. műveken keresztül

Olvasnivaló: a fenti versek

14. Petőfi Sándor költészete

- Petőfi élete és jelentősége
- pályaképének bemutatása a szakaszokhoz tartozó egy-egy versen keresztül

Olvasnivaló: a népiesség pályaszakaszához pl.: *Hortobágyi kocsmárosné*, *A helység kalapácsa*, *Befordúltam a konyhára*; a romantikus individualizmus szakaszához: a Felhők-ciklus verseiből, pl.: *Itt állok a rónaközépen*, *Emlékezet*, *A bánat? Egy nagy ocean...*; a forradalmi látomásköltészet szakaszához pl.: *A XIX: század költői*.

15. Arany János lírája és balladaköltészete

- Arany élete és jelentősége
- pályaképének rövid bemutatása
- lírai és balladaköltészetének bemutatása egy-egy művön keresztül

Olvasnivaló: a lírai művek közül a *Letésem a lantot*, az *Örök zsidó* vagy a *Mindvégig*; a balladák közül a *Szondi két apródja*, az *Ágnes asszony*, a *Tengeri-hántás* vagy a *Hidavatás*.

16. Jókai Mór: *Az arany ember*

- Jókai jelentősége és pályaképe, helye a kánonban
- a regény cselekményének rövid összefoglalása
- a regény motívumai
- a regény szereplőinek karaktere (Timár, Noémi, Timéa)

Olvasnivaló: a regény órán feldolgozott részletei.

17. Madách Imre: *Az ember tragédiája*

- a mű műfaja (emberiségköltemény, kétszintes dráma)
- *Az ember tragédiájának* eszmetörténeti rendezőelve
- *Az ember tragédiájának* főbb kérdései és a mű válaszai rá (az emberi élet célja, a szabad akarat kérdése, férfi és nő)
- a mű karaktereinek bemutatása (az Úr, Lucifer, Ádám, Éva)

Olvasnivaló: *Az ember tragédiája*

18. Mikszáth Kálmán kisprózája

- Mikszáth rövid pályaképe
- Mikszáth prózanyelvének jellegzetességei
- egy választott novella elemzése

Olvasnivaló: *A bányai csoda* / *Szegény Gélyi János lovai* / *A fekete folt*

18. Az irodalom határterületei: Sir Arthur Conan Doyle: *A Sátán kutyája*

- a krimi műfajának bemutatása a regényen keresztül
- egy szöveg modernizálásának és megfilmesítésének lehetőségei: a regény összehasonlítása a BBC Sherlock-sorozatának *A Sátán kutyája* című epizódjával

Olvasnivaló: a regény.

19. Dragomán György: *Fehér király*

- a posztmodern regény jellegzetességeinek bemutatása a művön keresztül (nyelv, tagolás, idő- és térkezelés)
- a hatalom és az egyéni szabadság kérdése a regényben
- az apa szerepe a regényben

Olvasnivaló: Dragomán: *Fehér király*

Nyelvtantételek

1. A kommunikációs folyamat tényezői
2. A sajtóműfajok
3. A magán- és mássalhangzók alkalmazkodásának lehetőségei: hangtörvények
4. A szóelemek (morfémák)
5. A magyar nyelv szófaji rendszere
6. A szó szerkezetek (szintagmák)
7. Az egyszerű mondat szerkezete
8. Az alárendelő összetett mondat
9. A mellérendelő összetett mondat
10. A szöveg szerkezeti egységei
11. A szöveg jelentésbeli és grammatikai kapcsolóelemei
12. Szövegtípusok
13. Stílusrétegek
14. Stílusesszközök: szóképek és alakzatok
15. Retorika: az érvelő szöveg felépítése
16. A magyar helyesírás alapelvei

I. Fogalomtár irodalomból

Az alábbi fogalmak ismerete és helyes alkalmazása mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgán elvárás és követelmény; az aláhúzott fogalmakat (stílusorszakok és műfajok) saját szavakkal, helyesen és szabatosan definiálni kell tudni az írásbeli vizsgán.

- irodalmi alapfogalmak
 - o műnemek: epika, líra, dráma
 - o beszélő / lírai én, elbeszélő / narrátor
 - o műfaj, műfajkeveredés
 - o idő-, tér- és cselekményszerkezet
 - o keretes szerkezet
 - o értékvesztés, jellemfejlődés, idő- és értékszembesítés
 - o toposzok, vándormotívumok: út, évszakok, fa, víz
 - o hangulat, hangnem, sílus
- művelődéstörténeti korszakok, korstílusok, stílusirányzatok
antikvitas, középkor, reneszánsz, barokk, rokokó, klasszicizmus, szentimentalizmus, felvilágosodás, romantika, népiesség, realizmus.
- eszmeáramlatok, eszmetörténeti korszakok
humanizmus, reformáció, felvilágosodás, empirizmus, racionalizmus
- esztétikai minőség:
komikum, tragikum
- epikai műfajok
eposz, komikus eposz / eposzparódia, epozsi kellékek, mese, monda, mítosz

(mitológia), legenda, novella, elbeszélés, elbeszélő költemény, anekdota, regény, példázat, evangélium, vallomás, prédikáció, lovageposz és lovagregény, intelem, geszta és krónika, krimi, ballada

- lírai műfajok

ars poetica, dal (népies műdal, helyzetdal, szerelmi dal, bordal)

elégia, himnusz, óda, episztola, rapszódia, epigramma, szereplíra, zsoltár, planctus, vágánslíra, trubadúrlíra, minnesang

- drámai műfajok és a drámához kapcsolódó fogalmak

tragédia, komédia, szatírijáték, színmű, drámai költemény, konfliktusos dráma, hübrisz, katarzis, monológ, dialógus, expozíció, alaphelyzet, bonyodalom, kibontakozás, tetőpont, megoldás, prolóógus, epilógus, helyzet- és jellemkomikum

- metrika

rímelés (keresztírm, páros rím), ütemhangsúlyos verselés (ütem és szótagszám), időmértékes verselés (hexameter, pentameter, disztichon, verslábak), tercina és szonett, alliteráció, soráthajlás

II. Ismerendő művek az írásbeli irodalom-feladatsorhoz

Műfajt is kell tudni kapcsolni a művekhez, ahol lehet!!!

Homérosz: Iliász, Odüsszeia

Szapphó: Aphroditéhoz

Szophoklész: Antigoné

Catullus: Éljük, Lesbia, Gyűlölök és szeretek

Horatius: Thaliarcushoz, Leuconoéhoz

Szent Ágoston: Vallomások

Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz

Ómagyar Mária-siralom

Halotti beszéd

Dante: Isteni színjáték

Villon: Nagy Testamentum

Petrarca: Daloskönyv

Boccaccio: Dekameron

Shakespeare: Romeo és Júlia

Janus Pannonius: Egy dunántúli mandulafáról, Pannónia dicsérete

Balassi Bálint: Hogy Júliára talál, így köszöne néki; Egy katonaének, Adj már csendességet

Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem

Molilére: Tartuffe

Daniel Defoe: Robinson Crusoe

Jonathan Swift: Gulliver utazásai

Voltaire: Candide

Csokonai Vitéz Mihály: Az estve, Tartózkodó kérelem, A Magánossághoz, A Reményhez, Szegény Zsuzsi a táborozáskor, Szerelemdol a csikóbőrös kulacshoz

Kölcsey Ferenc: Hymnus, Vanitatum vanitas

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, Emberek, Előszó, A vén cigány

Petőfi Sándor: Befordultam a konyhára..., A virágnak megtiltani nem lehet..., A puszta, télen, A helység kalapácsa, Fa leszek, ha..., Felhők - ciklus darabjai (Emlékezet..., Itt állok a rónaközépen, A bánat? egy nagy ocean... stb.), A természet vadvirága, a XIX, század költői, Nemzeti dal

Arany János: Letészem a lantot, Az örök zsidó, Mindvégig, Ágnes asszony, Szondi két apródja, Tengeri-hántás, Hídavatás

Madách Imre: Az ember tragédiája